

บทที่ 6

สรุป

สหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์รูปแบบหนึ่งซึ่งตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกรผู้เป็นสมาชิก สหกรณ์การเกษตรดังกล่าวจะดำเนินธุรกิจเป็นเอนกประสงค์ สำหรับวัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตรที่ดำเนินธุรกิจก็เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในด้านกาให้สินเชื่อการเกษตร การรับฝากเงินจากสมาชิก การทำธุรกิจการซื้อและธุรกิจการขาย ตลอดจนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมาชิกของสหกรณ์ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ขบวนการสหกรณ์ที่มีความเจริญและประสบความสำเร็จในธุรกิจแล้ว จะสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ขบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นไปโดยราบรื่น แต่อย่างไรก็ดี ขบวนการสหกรณ์ในประเทศกำลังพัฒนาโดยส่วนใหญ่มักจะไม่ใครประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างเต็มที่นัก สหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจโดยไม่ไ้มุ่งหวังกำไรสูงสุดเหมือนธุรกิจในรูปแบบอื่น สมาชิกจะเขาร่วมกับสหกรณ์ด้วยความสมัครใจ ดังนั้นการบริหารงานจึงยึดหลักประชาธิปไตยอย่างเต็มที่

แนวความคิดในเรื่องสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2456 อันเนื่องมาจากสภาพความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจของชาวนาในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ฐานะยากจน ผลิตภัณฑ์ไม่เต็มที่เนื่องจากขาดแคลนเงินทุนที่จะขยายการผลิต ในปี พ.ศ. 2459 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรแห่งแรกขึ้นที่จังหวัดพิษณุโลก ใ้ชื่อยาว "สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้" ดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จดีพอสมควร ทำให้สหกรณ์การเกษตรเริ่มแพร่หลายและทางราชการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นอย่างมากมาย จากปี พ.ศ. 2459 จนกระทั่งปัจจุบัน ประเทศไทยมีสหกรณ์การเกษตรทั้งสิ้นดำเนินธุรกิจถึง 729 สหกรณ์ ในปี 2522 มีจำนวนสมาชิกถึง 660,946 ครอบครัว คิดเฉลี่ยจำนวนสมาชิกต่อสหกรณ์เป็น 916 ครอบครัว

สำหรับผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรที่ผ่านมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ในปี 2520 มีสหกรณ์อยู่จำนวน 585 สหกรณ์ และเพิ่มขึ้นเป็น 729 สหกรณ์ ในปี 2522 จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นจาก 509,438 ครอบครัว ในปี 2520 เป็น 660,946 ครอบครัว ในปี 2522 ในปี พ.ศ. 2520 สหกรณ์การเกษตรที่ดำเนินงาน 549 สหกรณ์ มีกำไรสุทธิถึง 451 สหกรณ์ เป็นเงิน 65,716,738.06 บาท ขาดทุนสุทธิ 98 สหกรณ์ เป็นเงิน 15,863,076.29 บาท เมื่อคิดเป็นกำไรสุทธิประจำปีแล้ว มีกำไรสุทธิถึง 49,853,661.77 บาท คิดเฉลี่ยต่อสหกรณ์ที่ดำเนินงาน 549 สหกรณ์ เป็นกำไรสุทธิต่อสหกรณ์ 90,775.34 บาท อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาจะพบว่า สหกรณ์การเกษตรของประเทศไทยเรายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ได้รับความสนับสนุนจากรัฐการเป็นอย่างมาก โดยมีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ คือ กรมส่งเสริมสหกรณ์, กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์ รวมทั้งหน่วยงานของราชการทหาร เช่น กรป.กลาง ก็เข้ามาประสานงานในการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรด้วย

สหกรณ์การเกษตรที่ได้จัดตั้งและดำเนินธุรกิจมานั้น ยังขาดเครื่องมือที่จะวัดความสำเร็จของการดำเนินงานของสหกรณ์เหล่านั้นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างจริงจังหรือไม่ ดังนั้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงได้ตั้งเกณฑ์ประเมินความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตรขึ้นมา โดยยึดเอาวัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตรเป็นหลัก ซึ่งสามารถตั้งเป็นเกณฑ์ประเมินความสำเร็จได้ 6 เกณฑ์ คือ

1. เกณฑ์ที่ 1 : การให้สินเชื่อแก่สมาชิก โดยมีตัวแปรต่าง ๆ ที่จะวัดว่าสหกรณ์การเกษตรนั้นได้ให้สินเชื่อการเกษตรแก่สมาชิกได้มากน้อยเพียงไร ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่

2. เกณฑ์ที่ 2 : การรับฝากเงินจากสมาชิก เพื่อจะดูว่าสหกรณ์การเกษตรจะสามารถเป็นแหล่งระดมเงินทุนจากเงินฝากของสมาชิกได้มากน้อยเพียงใด เพราะหากสมาชิกฝากเงินไว้มาก สหกรณ์การเกษตรก็จะช่วยให้ความสำเร็จในเกณฑ์ที่ 1 มีมากขึ้นด้วย : เพราะเงินฝากนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์นำไปใช้ดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

3. เกณฑ์ที่ 3 : การจัดหาสินค้าหรือปัจจัยการผลิตมาจำหน่ายให้สมาชิก เพื่อจะดูว่าสหกรณ์เป็นแหล่งบริการสินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภคให้แก่สมาชิกได้ดีเพียงไร

4. เกณฑ์ที่ 4 : การรวบรวมผลิตผลของสมาชิกและการจัดวางหรือโกดังสำหรับเก็บและรับฝากสินค้าเพื่อออกจำหน่ายให้ใครราคาดี เพื่อจะดูว่าสหกรณ์สามารถเป็นตลาดรับซื้อผลิตผลจากสมาชิกได้ดีเพียงไร หรือหากทำธุรกิจกับบุคคลภายนอกมากกว่าสมาชิกก็จะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ อันจะทำให้ประโยชน์ไม่ตกอยู่กับสมาชิกของสหกรณ์อย่างสมควรจะเป็น

5. เกณฑ์ที่ 5 : การแปรรูปสินค้าหรือผลิตผลการเกษตรออกจำหน่าย ซึ่งหากสหกรณ์ประสบความสำเร็จก็จะทำให้สมาชิกสามารถมีรายได้มากขึ้นกว่าการจำหน่ายผลิตผลที่ยังไม่ผ่านการแปรรูป

6. เกณฑ์ที่ 6 : ผลการดำเนินธุรกิจรวมทั้งสิ้นของสหกรณ์ เพื่อจะดูว่ากำไรสุทธิของสหกรณ์เป็นอย่างไร ซึ่งใครกล่าวแล้วว่า สหกรณ์มีไ้มุ่งหวังกำไรสูงสุด แต่ก็มีใครหมายความว่าไม่ได้กำไรเลย เพราะหากขาดทุนสหกรณ์ก็จะไม่มีทุนพอที่จะสามารถขยายกิจการในอนาคตได้

จากเกณฑ์ทั้ง 6 ที่กล่าวมา จะใช้ประเมินความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตรใดทั่วไป โดยข้อมูลที่ใช้จะต้องเป็นปีเดียวกัน เพื่อจะสามารถเปรียบเทียบความสำเร็จกันได้ เมื่อใดก็ตามที่เกณฑ์ทั้ง 6 มาแล้ว ก่อนจะทำการรวมค่า 6 เกณฑ์เข้าด้วยกัน เพื่อเป็นความสำเร็จรวมของสหกรณ์แต่ละแห่ง จะต้องทำการถ่วงน้ำหนักของเกณฑ์แต่ละเกณฑ์ ตามความสำคัญของวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ซึ่งไม่เท่ากันในทุกวัตถุประสงค์เสียก่อน เมื่อใดก็ตามที่ความสำเร็จแต่ละเกณฑ์ถ่วงน้ำหนักและความสำเร็จในเกณฑ์รวมแล้ว จะเรียงลำดับความสำเร็จของแต่ละเกณฑ์และเกณฑ์รวม จากค่ามากไปหาน้อย สหกรณ์ที่มีค่าความสำเร็จของแต่ละเกณฑ์และเกณฑ์รวมมากกว่า จะประสบความสำเร็จในลำดับที่สูงกว่าสหกรณ์ที่มีค่าความสำเร็จแต่ละเกณฑ์และเกณฑ์รวมน้อย

เพื่อให้เห็นเด่นชัดว่า สหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จในแต่ละเกณฑ์และเกณฑ์รวมนั้น ควรมีค่าความสำเร็จเป็นเท่าใด จะต้องมีค่ามาตรฐานของแต่ละเกณฑ์และเกณฑ์รวมก่อน ซึ่งค่ามาตรฐานนี้จะมาโดยการประเมินด้วยวิธีเดียวกันกับที่กล่าวมาข้างต้น จากผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรที่ทำธุรกิจครบวงจรทุกสหกรณ์แล้วหาค่าเฉลี่ย (Mean) ของแต่ละเกณฑ์และเกณฑ์รวมออกมา ดังนั้น สหกรณ์ใดมีค่าความสำเร็จในแต่ละเกณฑ์และเกณฑ์รวมต่ำกว่าค่ามาตรฐานแล้ว ไม่อาจถือได้ว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่ใดวางไว้

จากการศึกษาวิเคราะห์ที่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คำนวณจำนวนสหกรณ์การเกษตรที่ทำธุรกิจครบวงจร 104 สหกรณ์ ทำการหาค่าตามเกณฑ์ประเมินทั้ง 6 เกณฑ์และเกณฑ์รวมแล้ว ได้ค่ามาตรฐานแต่ละเกณฑ์ดังนี้

<u>เกณฑ์ 1</u> :	มีค่าเฉลี่ยมาตรฐาน	เป็น	1.80
<u>เกณฑ์ 2</u> :	มีค่าเฉลี่ยมาตรฐาน	เป็น	2.49
<u>เกณฑ์ 3</u> :	มีค่าเฉลี่ยมาตรฐาน	เป็น	1.17
<u>เกณฑ์ 4</u> :	มีค่าเฉลี่ยมาตรฐาน	เป็น	2.16
<u>เกณฑ์ 6</u> :	มีค่าเฉลี่ยมาตรฐาน	เป็น	-0.48

และเกณฑ์รวมความสำเร็จทั้งสิ้น มีค่าเฉลี่ยมาตรฐานเป็น 7.14 เนื่องจากการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรของไทยยังไม่ได้มีการแปรรูป จึงไม่อาจหาค่าในเกณฑ์ 5 ออกมาได้ จึงตัดทิ้งไปในการศึกษา

ในการทดสอบเกณฑ์ประเมินที่สร้างขึ้นว่าใช้ประเมินผลได้จริงมากน้อยเพียงใด ได้ทำการสุ่มตัวอย่างสหกรณ์การเกษตรออกมา จำนวน 26 สหกรณ์ โดยใช้จำนวนสมาชิกเป็นหลักในการเลือก และให้กระจายอยู่ทุกเขตสหกรณ์ 9 เขตของประเทศไทย โดยสหกรณ์ดังกล่าวจะต้องทำธุรกิจครบวงจร หรือเป็นเอนกประสงค์นั่นเอง ส่วนข้อมูลที่ใช้ศึกษาจะประเมินความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างโดยใช้ตัวเลขสถิติทางการเงิน ประจำปี 2520 โดยมีปี พ.ศ. 2519 เป็นปีฐาน

จากการคำนวณค่าตัวแปรในเกณฑ์ประเมิน 6 เกณฑ์ ได้ผลดังนี้

1. เกณฑ์ 1 : การให้สินเชื่อการเกษตร ผลการประเมินในเกณฑ์นี้จากการจัดลำดับความสำเร็จของสหกรณ์ตัวอย่าง 26 สหกรณ์ สหกรณ์ที่มีค่า C สูงสุด คือ สหกรณ์การเกษตรเขียงแสนจำกัด โดยมีค่า C เป็น 12.77 ส่วน

สหกรณ์ที่มีค่า C ต่ำสุด คือ สหกรณ์การเกษตรโคกลำโรงจำกัด โดยมีค่า เป็น $(- 0.27)$ เมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของเกณฑ์คือ 1.80 มีสหกรณ์การเกษตร 15 แห่งที่มีค่า C ถึงเกณฑ์มาตรฐาน หรือคิดเป็นร้อยละ 57.69 ของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างทั้งสิ้น

2. เกณฑ์ 2 : การรับฝากเงินจากสมาชิก ผลการประเมินตามเกณฑ์ สหกรณ์ที่มีค่า D สูงสุด คือ สหกรณ์การเกษตรบ้านนาจำกัด โดยมีค่า D เป็น 12.30 สหกรณ์ที่มีค่า D ต่ำสุด คือ สหกรณ์การเกษตรเมืองอุดรธานีจำกัด มีค่า D เป็น $(- 3.61)$ เมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของเกณฑ์คือ 2.49 พบว่ามีสหกรณ์อยู่ 6 สหกรณ์ที่มีค่า D ถึงเกณฑ์มาตรฐาน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.08 ของสหกรณ์ตัวอย่างทั้งสิ้น และมีสหกรณ์ถึง 5 สหกรณ์ที่มีค่า D เป็นลบ หรือเป็นร้อยละ 19.23 ของสหกรณ์ตัวอย่างทั้งสิ้น

3. เกณฑ์ 3 : การจัดหาสินค้าหรือปัจจัยการผลิตมาจำหน่ายให้แก่สมาชิก ผลการประเมินในเกณฑ์ ปรากฏว่า สหกรณ์ที่มีค่า G สูงสุด เป็น 8.95 คือ สหกรณ์การเกษตรวัดสิงห์จำกัด ส่วนสหกรณ์ที่มีค่า G ต่ำสุด เป็น $(- 2.57)$ คือ สหกรณ์การเกษตรพุนพินจำกัด มีสหกรณ์ที่มีค่า G เป็นลบ จำนวน 8 สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 30.77 ของสหกรณ์ตัวอย่างทั้งสิ้น และเมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของเกณฑ์ คือ 1.17 มีสหกรณ์การเกษตร 11 สหกรณ์ที่มีค่า G ถึงเกณฑ์มาตรฐานหรือคิดเป็นร้อยละ 42.31 ของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างทั้งสิ้น

4. เกณฑ์ 4 : การรวบรวมผลิตผลของสมาชิกและการจัดวางหรือโกดังสำหรับเก็บและรับฝากสินค้าเพื่อออกจำหน่ายให้ไ้ราคาดี จากผลการประเมินในเกณฑ์ สหกรณ์การเกษตรที่มีค่า 0 สูงสุด เป็น 13.45 คือ สหกรณ์การเกษตรเชียงแสนจำกัด ส่วนสหกรณ์การเกษตรที่มีค่า 0 ต่ำสุดเป็น $(- 24.76)$ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรสันป่าตองจำกัด และมีสหกรณ์ที่มีค่า 0 เป็นลบอยู่ 8

สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 30.77 ของสหกรณ์ตัวอย่างทั้งสิ้น เมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของเกณฑ์คือ 2.16 พบว่า มีสหกรณ์ 7 สหกรณ์เท่านั้นที่มีค่า 0 ถึงเกณฑ์มาตรฐาน หรือคิดเป็นร้อยละ 26.92 ของสหกรณ์ตัวอย่างทั้งสิ้น และพบว่าสหกรณ์การเกษตรโดยส่วนใหญ่จะรับซื้อผลิตผลจากสมาชิกแทนทั้งหมด ไม่ได้ทำธุรกิจกับบุคคลภายนอก

5. เกณฑ์ที่ 6 : ผลการดำเนินงานรวมทั้งสิ้นของสหกรณ์การเกษตร ผลการประเมินปรากฏว่า สหกรณ์ที่มีค่า B สูงสุดเป็น 3.71 คือ สหกรณ์การเกษตร เชียงแสนจำกัด สหกรณ์ที่มีค่า B ต่ำสุด เป็น (- 1.81) คือ สหกรณ์การเกษตร-วัดจันทร์จำกัด และเมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของเกณฑ์คือ (- 0.48) มีสหกรณ์การเกษตรที่มีค่า B สูงกว่ามาตรฐานอยู่ 24 สหกรณ์ หรือคิดเป็นร้อยละ 92.31 ของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าค่ามาตรฐานของเกณฑ์นี้เป็นลบ แสดงว่าสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่แล้วมักจะประสบกับการขาดทุนหรือกำไรสุทธิอาจจะมีแนวโน้มที่จะลดลงก็ได้ เพื่อหาค่ามาตรฐานจึงทำให้ค่ามาตรฐานเป็นลบ

6. ผลรวมของความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตร จากการรวมผลของเกณฑ์ทั้ง 6 เข้าด้วยกัน พบว่า สหกรณ์การเกษตรบ้านนาจำกัด มีค่า Z สูงสุดเป็น 35.79 และสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง มีค่า Z ต่ำสุดเป็น (-23.31) และเป็นสหกรณ์เดียวที่มีค่า Z เป็นลบ เมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของเกณฑ์ คือ 7.14 ปรากฏว่ามีสหกรณ์ 11 แห่งที่มีค่า Z สูงกว่ามาตรฐาน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.31 ของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละเกณฑ์เปรียบเทียบดู ในสหกรณ์การเกษตรบ้านนาจำกัด ซึ่งมีค่า Z สูงสุดเป็น 35.79 นั้น ค่าความสำเร็จของแต่ละเกณฑ์จะสูงกว่ามาตรฐานของแต่ละเกณฑ์นั้นทั้งสิ้น ในทางตรงกันข้ามสหกรณ์การเกษตรสันป่าตองจำกัด ซึ่งมีค่า Z ต่ำสุดนั้น ค่าความสำเร็จของทุกเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานทั้งสิ้น ยกเว้นเกณฑ์ที่ 6 คือ ค่า B ตัวเดียวที่สูงกว่ามาตรฐาน

จากเกณฑ์ประเมินดังกล่าวทำให้สามารถพิจารณาในรายละเอียดได้ว่า สหกรณ์การเกษตรที่ประสบความสำเร็จนั้นเพราะอะไร และที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้นมาจากสาเหตุใด อันจะทำให้สหกรณ์เหล่านั้นสามารถแก้ไขได้ถูกต้องตรงตามจุดบกพร่องนั้น ๆ ดังนั้นเกณฑ์ประเมินความสำเร็จที่ตั้งขึ้นจากวัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตรดังกล่าว จึงให้ประโยชน์แก่การพิจารณาความสำเร็จของสหกรณ์ ตลอดจนการที่ปรับปรุงงานสหกรณ์ให้ก้าวหน้าขึ้นด้วย

อย่างไรก็ดี ในการประเมินความสำเร็จของสหกรณ์ครั้งนี้ มิได้หมายความว่า สหกรณ์การเกษตรบ้านนาจำกั๊ด จะเป็นสหกรณ์การเกษตรที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด และสหกรณ์การเกษตรสันป่าตองจะเป็นสหกรณ์การเกษตรที่ไม่ประสบความสำเร็จไปประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะการประเมินได้ทำเฉพาะตัวอย่างเพียง 26 สหกรณ์เท่านั้น อาจจะมีสหกรณ์การเกษตรอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับการคัดเลือกมาเป็นตัวอย่างในการประเมิน ซึ่งอาจจะประสบความสำเร็จมากกว่าสหกรณ์การเกษตรบ้านนาจำกั๊ดก็ได้ เช่นเดียวกับกับสหกรณ์การเกษตรสันป่าตองที่อาจจะไม่ใช่ประสบความสำเร็จน้อยที่สุดก็ได้

7. เมื่อทดสอบเกณฑ์ประเมินที่ตั้งขึ้นแล้ว จะนำผลการทดสอบดังกล่าวไปเปรียบเทียบกับการวัดลำดับชั้นของสหกรณ์ของทางราชการดูว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ผลการเปรียบเทียบปรากฏว่า การจัดลำดับความสำเร็จของสหกรณ์ตามเกณฑ์ประเมิน มีความแตกต่างจากการจัดลำดับชั้นของสหกรณ์ของทางราชการเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่า สหกรณ์การเกษตรสันป่าตองจำกั๊ด ซึ่งมีค่า Z เป็น (- 23.31) ตามเกณฑ์ประเมินที่ตั้งขึ้น มีความสำเร็จในระดับต่ำสุด และต่ำกว่าค่ามาตรฐานของเกณฑ์รวม แต่ในการจัดชั้นของสหกรณ์เป็นสหกรณ์ชั้นที่ 2 และเป็นลำดับที่ 5 เมื่อเรียงคะแนนเปรียบเทียบดูแล้ว โดยเฉพาะสหกรณ์การเกษตร โคกสำโรง ซึ่งเป็นลำดับที่ 21 ของเกณฑ์ประเมิน แต่เป็นลำดับที่ 1

ของการจัดชั้นของทางราชการ ซึ่งสาเหตุเป็นเพราะว่า หลักเกณฑ์ในการประเมินตามเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นกับการจัดชั้นของทางราชการแตกต่างกัน โดยหลักเกณฑ์ของเกณฑ์ประเมินที่ตั้งขึ้น ยึดเอาวัตถุประสงค์ของสหกรณ์เป็นสำคัญ จึงพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้มีความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจอย่างจริง ๆ แต่การจัดชั้นของสหกรณ์ของทางราชการ จะพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบควบคู่กับปัจจัยทางการดำเนินธุรกิจ เช่น ปัจจัยของทรัพย์สินและเครื่องมือเครื่องใช้สำนักงาน ตลอดจนบุคคลผู้ทำหน้าที่ดำเนินธุรกิจสหกรณ์ด้วย จึงทำให้การจัดชั้นดังกล่าวแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

ข้อสังเกตและเสนอแนะทางการประเมินความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตร

จากการศึกษาและทำการประเมินความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตร มีข้อสังเกตและเสนอแนะบางประการ คือ

1. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการประเมินความสำเร็จนี้ เป็นตัวเลขสถิติการเงิน ซึ่งแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรแต่ละแห่ง พบว่า ข้อมูลบางอย่างไม่มีเก็บรวบรวมไว้ เช่น จำนวนสมาชิกที่ฝากเงินไว้กับสหกรณ์ หรือปริมาณของผลิตภัณฑ์ซึ่งสหกรณ์รับซื้อจากสมาชิก เป็นต้น ทำให้การคำนวณค่าตัวแปรต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งหากส่วนราชการที่มีหน้าที่โดยตรงในการรวบรวมข้อมูลจะได้เก็บรวบรวมข้อมูลในรายละเอียดให้มากขึ้น ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินความสำเร็จของสหกรณ์ได้ดีและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. เนื่องจากยังไม่มีเกณฑ์ที่ใช้ประเมินความสำเร็จของสหกรณ์มาก่อน ดังนั้น เกณฑ์ประเมินที่ตั้งขึ้นจากการทดสอบแล้ว ปรากฏว่า สามารถใช้วัดความสำเร็จของสหกรณ์ได้ และทำให้ทราบถึงรายละเอียดที่เป็นส่วนประกอบที่จะทำให้

สหกรณ์มีความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ อันจะทำให้เป็นแนวทางที่สหกรณ์การเกษตรที่ไม่ประสบความสำเร็จ จะได้ศึกษาหาทางแก้ไขให้ถูกต้องและสามารถศึกษาถึงสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จว่ามีปัจจัยใดเป็นตัวส่งเสริม อันจะช่วยเป็นแนวทางอันดีที่จะปรับปรุงงานสหกรณ์ให้ก้าวหน้าขึ้น จึงน่าจะได้มีการนำเกณฑ์ไปศึกษาและใช้วัดความสำเร็จให้ได้ประโยชน์จริง ๆ และเพื่อจะได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นในอนาคต

3. จากการเปรียบเทียบการประเมินความสำเร็จของสหกรณ์ตามเกณฑ์ประเมินที่ตั้งขึ้นกับการจัดชั้นของสหกรณ์ของทางราชการ พบว่า แตกต่างกันมาก เนื่องจากทางราชการใช้ปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาประกอบการพิจารณาจัดชั้นสหกรณ์ ดังนั้นหากจะพิจารณาว่าสหกรณ์การเกษตรสามารถดำเนินธุรกิจได้ผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ หรือไม่ก็เกณฑ์ที่ใช้ปัจจัยที่ใช้วัดผลการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะมาเป็นเกณฑ์จัดชั้นสหกรณ์มากกว่าที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งไม่ตรงตามเป้าหมาย อันอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ขบวนการสหกรณ์ของไทยเราไม่เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็น

4. จากเกณฑ์ประเมินที่ตั้งขึ้นนี้ ใช้วัดความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตรซึ่งดำเนินธุรกิจในปีเดียวกัน เพื่อจะได้เปรียบเทียบความสำเร็จได้เด่นชัดในแต่ละสหกรณ์ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในการจะนำไปศึกษาเพิ่มเติมในกรณีที่ว่า หากจะประเมินความสำเร็จของสหกรณ์ใดสหกรณ์หนึ่งในช่วงระยะเวลาแต่ละปี (Time series) เพื่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของสหกรณ์แห่งนั้นว่าเป็นอย่างไร ก็จะช่วยให้เป็นแนวทางที่จะนำมาปรับปรุงการดำเนินงานของสหกรณ์นั้นให้ดียิ่งขึ้น

5. จากการศึกษาและประเมินความสำเร็จนี้ พบว่า สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มมีกำไรสุทธิลดลง หรืออาจจะขาดทุนในบางปี อันเนื่องมาจากการดำเนินงานยังไม่ดีพอ ขาดการประสานงานและการวางแผนที่ดี เช่น ด้านปัญหา

การบริหารงานทั่ว ๆ ไป สหกรณ์ยังขาดบุคคลผู้มีความรู้ในการบริหารธุรกิจที่ค้ำพอมาดำเนินงาน จึงทำให้สหกรณ์ไม่เจริญไปเท่าที่ควร นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาค่าเงินขาดแคลนเงินทุนที่จะนำมาใช้หมุนเวียนและให้สมาชิกกู้ยืม รายได้จากสมาชิกมีน้อย แหล่งทุนของสหกรณ์โดยส่วนใหญ่มาจากธนาคารกสิกรและการอุดหนุนของรัฐบาล ตลอดจนมีปัญหาค่าสมาชิกที่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสหกรณ์ ไม่สามารถรวมตัวกันได้ จากปัญหาเหล่านี้อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ไม่เจริญก้าวหน้า ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบจะต้องเข้ามาแก้ไขเพื่อให้ขบวนการสหกรณ์ได้เป็นขบวนการที่สามารถสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างจริงจัง ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ใฝ่หาไว้.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย